Ч. 248. (747). Львів, субота дня 3 падолиста 1917. Рік III.

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО

політична, економічно-суспільна й літературна часопись. (Редакція: Руська ч. 3).

Ціна примірника 10 сот. На провінції 12 сот. В занятих територіях 6 кор.

Виходить що дня крім понеділків.

Умова передплати у Львові: На рік 24·— К, півроку 12·—, чвертьроку 4·—, місяць 2·40.

В краю і державі: На рік 32·— К, півроку 16·—, чвертьроку 8·—, місяць 2·70.

За границю: В Німеччині 7 мар. В Америці 1 дол. В инших державах 54 фр.

Зі зїзду національностий в Київі.

(Промова проф. Грушевського. — Заява Славінського. — Резолюції Зїзду).

(У. Б.). — В своїй промові про історію розвою Центральної Ради сказав проф. Грушевський таке:

„Моє виложене історії Центральної Ради вказує кождому неупередженому слухачеви достаточно, що український рух віяк не загрожує російській демократичній републиці. — Лише завдяки жорстовій спадщині царизму є зрозуміле недовіре до національного руху. Але тепер переконують ся сумнїваючі ся і недовірчиві самі, що лише в федерації лежить ратунок Росії. Ми дивимо ся на федерацію не як на середник до самостійности, але як на дорогу до респектів, що отворили ся вже давно перед шляхотними й далекоглядними духами людськости, а іменно до федерації Европи, до федерації цілого світа.

Я мушу ще раз сказати на се, що новий лад не буде ані свобідний, ані розумний, що він не зможе дати запоруки волностям, здобутим революцією, як що федеративна засада не буде здійснена.

Українська Центральна Рада поставила сю розвязку вже від перших днів свого істнованя на першім місци — Ми зібрали вже незвичайно богатий матеріял про се питане і є того незворушимого переконаня, що наша засада, при котрій ми непохитно стоїмо — федеративна Росія — є і остане кличем теперішности і що в нім злучать ся з нами всі народи Росії.

Ми протестуємо против гнету національного житя в нас, як й у всіх инших народів; імперіялізмови, де би він не оказував ся, ми противставимо федеративну російську републику; боремо ся зі всею енерґією против використуваня в розвою відсталих по заді народів, бо се — після нашого переконаня — є дурнота говорити про талановиті та неталановиті народи, має ся все до діла з народами, що є в менш або більш пригожих обставинах свого історичного розвою.

Бесідник висловлює надію, що тимчасове правительство за своєю доброю волею покаже також діла; желає, щоби нове правительство не гнебило силою — після взору старого ладу — стремлїня народів.

„Ми всі — кінчить бесідник — бажаємо, щоби російська держава стала з „тюрми народів" „палатою народів". І ціль, яка нас сюди звела, є начеркнути плян тої палати будучности".

По тій промові проф. Грушевського, яку принято в великим признанем, вступив на мовницю Славінський і заявив в імени тимчасового правительства:

„Міністер президент Керенський поручив мені сказати вам, що вільна Росія може бути лише здецентралізованою Росією.

З поглядами проф. Грушевського, котрий довгі роки невтомно працював для добра не лиш українського народу, але і всіх народів Росії, я годжу ся від початку до кінця. Як би не всі народи Росії в сій годині крайної небезпеки думали зєднати ся до спільної праці, то тоді не були-б ми ось тут зібрали ся. Ми зійшли ся тут не на те, щоби ратувати купу сміття, яка є далеко за нами, але нову державу, нову святиню, яка всім, що є в ній, дасть воздух і світло. — Полки, що вирушили в лютім, щоби спалити стару купу сміття, складали ся не лише з синів одного народу; історичний павлівський полк числив 50 процент Українців. — На Марсовім поли лежать сини богато народів Росії — своєю кровю окупили вони нам волю на вулицях Петрограду. — Ні один нарід не завинив нічого супроти другого; саме сю дійсність повинні вкінці раз всі зрозуміти, бо вона дає найлучшу і найпевнійшу основу під нову відроджену російську державу („Нов. Время", 26. жовтня).

* * *

На зїзді принято при обговорюваню питаня відносно будучої орґанізації російської републики ось такі точки:

Основний блуд російської державної орґанізації перед і по революції є пересаджена централізація в законодавстві й у виконуючій власти.

Державний механізм, що опирає ся на тій засаді, не може нормально функціонувати й здержує розвій держави. — При незвичайній господарській ріжнородности поодиноких областий і народів републики спинює централізація розвій господарської самостійности населеня. — Розвязка земельного питаня, питаня заселеня, соціяльного питаня між ин. жадає гнучкого й всесторонного управного апарату, який має бути приноровлений до житевих умов поодиноких областий. — Теперішний розклад на і поза фронтом і в усіх ділах державного житя означає в основі розпад централізму та є першим кроком до його реорґанізації.

Одинокою певною підвалиною републиканського державного ладу є федерація. — Тому що Росія складає ся з великого числа народів, отже одинокою можливою до принятя формою федерації є та, що є основана на національній засаді.

З огляду на сі всі розважаня рішає зїзд національностий одноголосно, що Росія має бути федеративною демократичною републикою.

Що до мирової конференції приняв зїзд отсю резолюцію: З огляду на те, що будуча мирова конференція стоїть під знаком права всіх

ГНАТ ХОТКЕВИЧ (4)

Авірон.

(Уривок).

Вона не має навіть часу молити ся ніколи: то шити вона повинна щось для дітий, то знов ще одного родити.

Та вона якось і не боїть ся Бога. „Ну що-ж? — каже вона. — Він дав мені стільки дітий і тепер мусить бачити, що я зовсім не маю часу на молитву". І здаєть ся, вона права, діти її — молитва її.

А тепер от стоїть вона на колінах така худа, тонка, як патик і — просто відпочиває, бо вона не стоїть власне, а сіла, прикривши ноги. Її так рідко доводить ся посидіти спокійно, що вона рада і сьому випадку.

А де ж Аска?

Де ті очі, що любі Авіронови більше всіх очий на світі?

Де вона стоїть на колінах і яку молитву шепочуть уста її вирост до Духа Господня? О, як хотів би Авірон стати поруч неї на коліна і як молив би ся він тоді, дивлячись хоч на тінь її!

І від тої згадки тепло тепло зробило ся Авіронови в грудях і забув він і Корея і біль своїх колін і так молив ся в душі:

„Поможи мені, Боже, взяти Аску за себе, бо я люблю її. Я буду вставати до сходу сонця, щоби принести води, умити її ноги, і пізно у ночи лягатиму — щоб зробити за неї вечірню роботу. В свято і будень умашу найдорожшим елеєм волосе її, сам з любовю обстружу сандалію і увяжу ремінь на нозі її. І первенця мого Тобі, о Адонаї, присвячу і десятого овця спалю перед Тобою зі стад своїх. Дай мені Аску, Боже. Ти маєш силу промовити до серця батька і й маєш руку приклонити хотіне його.

І після сеї молитви так закотіло ся йому бачити Аску, що він скористав з того, що всі уже повставали з колін — встав і собі та пішов шукати.

Але віяково було довго плентати ся між людьми: певно зачала ся вже жертва, бо видко було дим на переді, а люди, хоч і повставали з колін, але стояли в побожній тихости. А до того ще замість Аски надибав Авірон всіх своїх і батько, сурово щось зашипівши, наказав стати коло себе.

Авірон не міг не послухати і став поруч з братом Датаном, та — очевидно — вже безнадійно мусів стратити весь свій молитовний вогонь. Датан, заховуючи зверхню побожність, всеж знаходив хвилину, щоб шепнути братови щось уїдливе, саркастичне.

— К рей говорить — шепотів він — що є все бреше Мойсей: ніякого Бога він не бачить, а тільки туманить людий! А що труби було чути на горі, так се просто забрав він зі собою сорок душ своїх прихвостнів з коліна Левіта, та й велів їм дудніти з хмари.

— Мовчи.. Прошу тебе, мовчи — тихо говорив Авірон братови. — Йому боляче було слухати образливе слово на пророка, на вищого з людий, а потім... потім се будило в душі його сумніви, а він не хотів їх: йому так добре було в Його вірі, він так любив свій щирий запал і свою молитву, що просто не хотіло ся виходити з того запашного саду на повний куряви і сміху житєвий торг. Сумнів — се ненажерливий змій. Йому даєш руку, він хоче серце, даєш день, хоче житя.

Тут люди нараз почали кричати чогось — і далеко — далеко пустинею поніс ся стоусний гомін, лякаючи самітного орла на степі.

— Що? Що стало ся? Чого кричать? — суєтливо питає Авірон.

— Хиба я так само знаю, як і ти — відмовляли йому.

Авірон скористав з того, що і батько зацікавлений, роззявив рота та вспинав ся на пальці, аби хоч що-не-будь побачити, — по тихеньку відійшов і почав протовхувати ся наперед.

Молитва, очевидно, скінчила ся. — Люди почали рухати ся, переходити з місця на місце, голосно розмовляти. А коли Авірон добрав ся до передних рядів, він побачив, що люди всі були забризкані кровю. Мов вишкиряли ся сі ярко червоні плями на білих святочних уборах і разили око в сліпучому сяйві сонця.

— Що тут було? — розпитував Авірон.

— А ти де був хиба?

— Я був тут, лиш стояв далеко...

— Ну, була жертва, ну?

— А чому кров на людях?

Але з ним не хотіли говорити і відмахували ся від нього руком. — Нарешті знайшов ся якийсь охочий до розмов і розповів з подробицях, як відбувала ся жертва, як половину крови Мойсей вилив на вівтар, а половиною окропив людий, говорючи: „Се кров завіта, що заповідає його Господь вам у всіх словесах своїх".

народів на самовизначене та що заступники Росії мусять на мировій конференції стреміти до знесеня національних обмежень — зїзд рішає: При міністерстві заграничних справ має бути безпроволочно утворена особлива рада для міжнародних справ і то зі заступників інтересованих в тім національностий.

До делеґації, яку Росія вишле на мирову конференцію, мусять бути приняті інтересовані при тім національности.

У справі теперішного положеня: В справі небезпеки, в якій находить ся республика, зїзд рішає: Проголошене засади повного самовизначеня населеня жадає катеґочично здійсненя. Російська республика мусить бути проголошена федеративно демократичною республикою; лише так може теперішне воєнне положене вияснитись і можна заключати почесний мир, якого бажають всі народи.

Лише знаціоналізоване російської армії під проводом демократичних революційних орґанізацій і відповідна реорґанізація поза фронтом може скріпити оборону краю й уможливити мир.

Що до Установчих Зборів зїзд рішає одноголосно: „Незалежно від скликаня всеросійських Установчих Зборів мають ся в цілім краю скликати на місце особливі національні Установчі Збори.

Що до ради національностий: При тимчасовім правительстві має Рада для реформ в поодиноких областях“ бути перетворена на особливу раду національностий при тимчасовім правительстві як орґан для заступництва інтересів поодиноких національностий. („Рѣчь“, 2. жовтня).

Загальний господарський Зїзд.

(Четвер по полудни).

Пополудневе засідане отворив о 4. год. предсідатель Кивелюк й уділив голосу інжинерови аґрономії Юліянови Павликовському, що виголосив реферат: „Відбудова рільництва з погляду інтересів — українського хліборобства“.

На початку зазначив референт, що в своїм рефераті не буде дотикати всіх галузий сільського господарства, бо на се треба би богато часу, Як і попередні бесідники підчеркає, що за наші всі жертви, які ми потерпіли для держави, держава є нашим моральним довжником та що вона повинна перевести закон про відшкодованя та перевести відбудову. Будівельні експозитури повинні послугуватись сільськими майстрами та перемінити наше село — у культурне село.

Для успішнійшої праці повинні бути введені в житє місцеві будівельні комітети, пропоновані „Сільським Господарем“.

Відтак переходить референт всі підстави рільничого господарства: землю, капітал та працю.

Земля є тепер у великій части задовжена і як що селяни будуть її відовжувати, то не будуть мати капіталу до вкладу в господарство в часі господарства переходового до мирового.

Акцію загосподарованя опущених земель повинно злучити ся з акцією закладаня осель для інвалідів,

За ініціятивою У. П. Репрезентації правительство повинно загосподарувати землї, що були на лінії, — бо вони можуть стати яловими.

У нас кажеть ся загально, що селянин має тепер дуже богато гроший. Правда, що він має більше як в часї мира, але далеко не тілько, кілько йому правно належить ся.

Він мусить давати збіже та середники поживи таньше, як йому належить ся за вложену працю, до того належить ся йому маса гроший за воєнні чинитьби. Длятого, щоб помочи селянам пібрати те, що їм належить ся, „Сільський Господар“ заложив канцелярію правної поради та 30 філій в краю.

Праця по селах незвичайно змаліла в наслідок покликаня робучих до війська. Селяни не користають з права реклямованя самостійних господарів (Перериваня. що се нічо не помагає). — Праця і по війні значно змаліє, бо верне чимало інвалідів; бо на ціле число інвалідів Австрії припадає 50 прц. інвалідів з Галичини.

„Рільничі партії“ не можуть селянам нічо помочи, бо складають ся з людий, що не мають понятя про управу ріллі, Бранців не можуть селяни брати, бо се за дороге, (Притакуваня“).

Військо дає селянам коні до управи ріллі. Не так стоїть справа з вибракуваними кіньми. Правительство продає їх на ліцитаціі, де платить ся 7 і 8 разів понад вартість таких коний

(Присутні голосними окликами притакують референтови). До того відобране наші правительством має на цїли зредуковане доходових звірят, І ходить о тих 20—30 прц. тих звірят, що остали з стану худоби з перед війни.

Тимчасом західні австрійські краї стратили лиш на якости. — а не на скількости худоби.

Цінаві є практики комісіонерів зі збіжем. Забирає збіже по низких цінах, уривають під всяким позором, а відпродують тим самим селянам по ціні, майже два рази висшій. Доходить нераз до дуже комічних фактів. В цїли піднесеня збіжевої продукції правительство повинно приділити „Сіл. Господареви“ фонди для плеканя лучших родів збіжа. Замість того дає воно всего 72 ваґони штучних погноїв для всего україн. населеня. Не диво, що товариство не може населеня обслужити.

Відтак переходить референт відбудову годівлї худоби. Рескрипт не признав „Сільському Господареви“ права вести тої відбудови. Але нині впали такі слова: „Як були в силї виставити леґіон і потерпіти тільки жертв для держави, то ми є в силї купити собі худобу!“ Референт переходить проби над плеканем худоби перед війною, далї годівлю безрог, овець і кіз, визначує, що „Сільський Господар“ думає заложити централї хову дробу у Львові, Перемишли, Бережанах та Станиславові.

Відтак переходить до відбудови пасічництва.

По рефераті п. Павликовського мала зачатись дискусия а властиво мали делеґати з краю робити свої уваги та висказувати свої дезідерати.

Не допустив одначе до сего п. др Баран, що вважав господарську конференцію „С. Господара“ відповідною нагодою до запродукованя кільометрової, аґітаційно-демаґоґічної промови, що виповнила всю решту пополудневого засїданя та прямо розігнала всю серіозну публику.

Замість, щоби делеґати з краю, що трудились сотки миль з далекого Поділя чи Покутя, поінформували від себе президію „С. Господара“ і присутних на зїздї репрезентантів правительства про положене і домаганя селянства, перемазував п. Баран через півтора годин зміст давно звісних аґітаційних брошурок про земельну реформу, парцеляцію, рільничі страйки і т. д., що все — очевидно — річи дуже гарні та корисні, але не держить ся програми зїзду і програми „С. Господаря“.

Проти такого надуживаня слова на доцільних, практичних конференціях треба рішучо застерігти ся. Плитка, поверховна та безконечна балаканина п. Барана далеко не вичерпувала просторої аґрарно-соціяльної теми (де ліси і пасовиска? де законодавство водне, лісове, дорогове? де ґрунт. катастер і вся система безпосередного і посередного оподаткованя? і т. д.) та не посунула нарад зїзду ні на волос у перед, а в кождого серіозно і доцільно думаючого чоловіка мусїла викликати лише несмак.

П. Баран надужив господарської конференції для ординарного хлопоманства.

Якби так дальші дискутанти були пішли його слїдами, краєва господарська конференція була би замінилась в звичайне собі віче.

На щастє вже зараз слїдуючий бесїдник, п. пос. Петрицький завернув дискусію на властивий шлях, говорячи коротко і ясно про практичні пекучі справи хліборобські.

На жаль задля спізненої пори лише він один з краю міг ще прийти до слова першого дня зїзду.

Дальші справозданя делеґатів з краю відложено до другого дня зїзду, з котрого справоздане подамо в слїдуючім числї.

Допись з Замостя.

По тяжких переходах в чотирнайцятім і пятнайцятім році запанувало в нашім повітї нормальне житє, річ ясна о скілько о такім тепер можна говорити. Люди звикли до нової власти, яка треба признати не обтяжує їх датками і повинностями. Із морґа збіжа чи барабольь беруть корень, який не робить у тутешного населеня великої ріжниці, бо мають свого поля досить, а до того арендують тих що повтікали. За наем платять банально малу суму бо лише 5 кор. підчас, коли за московських часів платило ся тут 30 рб. Достава збіжа відбуває ся без посередників, що дуже не на руку жидам, які мали її за давних часів. Тяжше людям з худобою — однак не так, щоб не могли обробити ся принаймеше по воєнному. Податків з початку не стягано жадних, нині заведено стопу давну російську. На місті дістане усего і то не дорого. Мяса і инші середники живности тут о половину дешевші чим у Галичині. Брак лиш продуктів промислу, як є, дорожші. Пачка зірників коштує пр 26 сот. Варто згадати про монету. Інтересно, що тутешна людність платить між собою рублями, захожим дає лиш монету австрійську. Під тим зглядом панує тут подивугідна солідарність. А на захожих роблять тутешні маєтки. Кадра 30 п. п. і 8 п уланів дає досить заробку нашому повітови.

Відносини національні підчас війни випали некорисно для українського народа. Повіт наш не був український, але всеж жила в нім поважна частина нашого народа. Понизше зіставлене зілюструє нам докладно силу польську і українську тих громад, які прилучено до холмської ґубернії:

Громада	Українців	Поляк.	Прав.	Катол.	Жидів
Високе	3624	3980	3360	4249	8
Звіринець	2792	5195	959	7028	302
Краснобрід	515	7457	50	7952	1882
Скербешів	2236	3098	1648	4586	236
Лабуне	646	5891	105	6432	140
Суховоля	2034	5158	1313	5879	54
Щебжешин	819	2879	319	3449	3740
Замосць	1285	3630	110	4815	9298

Щоб мати докладне число українського населеня належало би ще дочислити тут скількість Українців розкинену по инших громадах які задля національної малочисельности не ввійшли до нове утвореної ґубернії холмської. Але походи воєнні в чотирнайцятім і пятнайцятім році змінили статистику до непізнаня. Православне населене майже в цїлости утїкло а остали лише Поляки, Українців в нашім повіті майже нема, Однак здивував би ся кождий колиб прийшов до колись українського села. Воно позне, на кождім ґаздівстві господар, школа повна дїтий. Усе польське Лиш церков і цвинтар нагадують давне. Власти позволили розбитьам поселяти ся на ґрунтах виселенців Ось в сей спосіб повстала ся метаморфоза Школа, річ ясна польська. Типовим таким селом з новим населенем є село Сідниска. Заки увійшов я до него оглянув цвинтар. По написях: Теодор Тайр, Винницький, Середок, Заяць, Сагайдаковський, (інтересно що лиш де-не-де стрічаєсь тут імя батька) та по написі на гробі;

Рано глазки ти закрила
Соня милая моя,
Тебе на віки прихопила
Мать холодная земля.

Гадав я, що в отсім гарнім селї, яке розложилось над мочарним потоком, побачу своїх людий.

От такого рода кольонізації заводить власть аби більше стягнути продуктів земних. Поляки прикладають ся до того, щоб знова орґанізувати таких людий, зачинаючи від шкіл. Сили спроваджують з Галичини, які майже фанатично віддають ся діяльности. А о шкільництво дбають. В Замостю є вже семінар і ґімназія, а фреквенція велика. В найблизших днях має шкільництво перейти під етат Ради польської, а пенсія для народнього учительства майже здвоєна.

Як видно з оповідань, польське населене дуже ворожо відносило ся до українського. Тїшать ся, що їх нема і не желають собі їх повороту, головнож ті, які осїли на їх ґрунтах. Із тих Українців які лишили ся, лиш одинцї говорять по свому. І то в дома. Польщить ся усе. Зникають давні написї на хатах і дорогах, а на їх місце приходять польсько німецькі.

Незадовго заступлять їх чисто польські.

Р.

Війна.

З Росії.

ПЕТРОГРАД. (П. А). На 7. с. м. плянують большевики оружну акцію, щоби здобути для себе власть. Власти видали відповідні зарядженя.

ПЕТРОГРАД (П. А). У відповідь на щораз сильнійше виступаючі сепаратистичні стреми

дія Українського Ґенер. Секретаріяту, рішило тимчасове правительство як перше протиділаюче зарядження відібрати Україні всю грошеву поміч на адміністраційні кошти, які вона доси діставала.

ПЕТРОГРАД. (П. А.). Фінляндські власти зборонюють ся співділати з російськими правительственними орґанами при евакуації. На зарядження тимчасового правительства віддано Петроград, Кронштат і цілу Фінляндію під розкази ґенерального команданта північного фронту.

ПЕТРОГРАД. (П. А.) Міністер справ заграничних Терещенко виголосив в тимчасовім парляменті бесіду в справі заграничної політики, в якій вказав, що Німеччина стараєть ізолювати Росію від заходу через мирове відділене політичних одиниць, котрі як господарсько слабші, ґравітували би до Німеччини. Росія мусить рішуче заявити, що не позволить на забране собі виходу до моря вільного від ледів.

Француські і анґлійські війська на італійськім фронті.

ЛЮГАНО. (Ткб.) Аґенція Стефавія розголошує вістку, що француські і анґлійські війська прибули з военним матеріялом на італійський терен війни.

Конфіската німецьких маєтків в Америці.

ЛЬОНДОН, (Тка.) Німецькі маєтки в Америці, вартости около 200 міліонів долярів, сконфісковано. Дохід з них має бути обернений на воєнну позичку.

Анґлія потішає.

ЛЬОНДОН, Ґен. Smuis мав промову, в котрій між иншим сказав, що Анґлійці супроти подій на італійськім фронті не повинні тратити змислу на пропорцію сил. Італія вийде при кінци зовсім добре. Сильна рука коаліції дасть їм в потребі поміч. Перша небезпека може бути не тільки відвернена, але також перемінена в середник до поконаня противника.

Українці проти мирових умов роб.-жовн. ради.

СТОКГОЛЬМ, 25. жовтня (У. Б.) Укр. Бюрови пишуть із російсько-фінської границі: „Зміст мирових умов, які Совет дав свому заступникови на конференції коаліції, будить у всіх українських кругах дуже живе відчужене. З найбільшим невдоволенем вказуєть ся на те, що Совет обговорює всі можливі народи і краї, що стремлять до волі — лише найбільший край і нарід, Україна, з якої від століття Москалі тягнули соки, а яка стремить до волі під міжнародною запорукою — не є згадана ні словечком. Се нарочне іґноровання найважнійшого народу Середної і Східної Европи приписуєть ся перше пануючому в Советі централістично-московському духови, подруге посередним чи безпосереднім впливам зі сторони певних польських кругів, котрі відносять ся до українських аспірацій із ростучим невдоволенем головно в справах Холмщини, Підляся, Волині і Східної Галичини.

Очікуєть ся, що Укр. Центр. Рада внесе енерґічний протест і зверне ся до західних союзників о осягнене міжнародних запорук для повної автономії України в рамах російської федерації.

---

(3)

Наші полонені в Росії.

В копальнях.

В Новгородській ґубернії, коло міста Боровичі, находать ся кілька фабрик і копалень глини, що належать до ріжних приватних осіб, в котрих працюють переважно Славяни. В копальнях працює около 500 осіб.

Бараки не належать до найгірших, є однак тісні, полонені сплять на голих тапчанах, в перемочених від роботи в глині плащах, що спричинює ревматизми. Час праці від 6 рана до 6 вечір і така сама зміна в ночи. Тих, що не викопають приписаної скількости, засуджують до арешту. Платня денно 15 коп. і удержане.

Часть полонених, замість цілоденного удержаня, дістає за працю 65 коп. і з того має приодіти ся та прохарчувати ся, що при теперішних цінах неможливе. Вільний робітник за ту саму працю дістає 4 руб Умови праці в копальни дуже тяжкі, в наслідок недостачі вентиляції в шахтах, що лежать 14—17 сяжнів під землею.

Стан здоровля між полоненими оплаканий, многі терплять на так зв. курячу сліпоту. Лікарська поміч мала: один лікар відвідує два рази на тиждень полонених, котрих в копальнях і фабриках є понад 4000 а фельчер змушує до праці навіть хорих, коли нема очевидних познак недуги. Фельчер заявляє, що полонений здоровий і за кару посилає його до арешту, де на їду видають тільки 8 коп. денно, а відтак змушують ще до тяжшої праці, пр. кажуть витягати дерево з ріки, причім зревматизмовані люди мусять стояти цілий день у воді.

Хорих на очи змушують до роботи в темних шахтах. Сліпі спадають з драбин, блудять по цілій шахті, часто падають у воду.

Дуже зле дієть ся в копальнях над Доном і Урали, та на жаль ніхто з делеґатів туди доси не поїхав, хоч від року приходять звідтам жалоби і просьби.

Бараки в Тоцку.

(Звідомлене Самарського депутата п. Гладиша, відчитане в Думі при замкнених дверах)

З черги приступаємо до опису найстрашнійших може сцен в тім новочаснім пеклі, тим страшнійших від подібних гнізд смерти, що вівечить воно в своїм нутрі цілі тисячі більше молодих, здорових людий, чим инші. А виновником того жорстокого діла зовсім не є який небудь простий чоловік, але чоловік з висшим образованем, що має титул директора лікарських наук, титул, до котрого прибуває йому тепер другий, котрий зробив його славним між сотками тих жертв, котрим припадково вдало ся вийти ціло з під його опіки — титул короля над всіми катами, призначеними до опіки над военними полоненими в Росії. Се До Туберозов, а його помічницею була завсігди вірна йому в тім катівськім ділі жінка докторова Тутерозова.

Недалеко від села Тоцка, 201 верств від Самари над рікою Самаркою — так зачинаєть ся в звідомленю опис тої траґедії — знаходить ся комплекс будунків, зложений з 45 бараків, призначених на літний табор в часі мира. Сі бараки лежать на височині, виставлені на сильні північні і західні вітри.

В початках зими 1915—16 року, — отже в морози, помимо, що се були — як згадано — ліпші бараки, поміщено там полонених. Треба ще додати річ дуже важну, що в роді 1915 тім весною санітарна комісія, оглянувши ті бараки, катеґорично спротивила ся тому, констатуючи, що бараки так заражені тифом, що жадна дезинфекція не поможе; рішено старі бараки спалити, а будувати нові. Безпроволочно приступлено до будови, зима заскочила нескінчені будівлі і тоді — помимо заборони санітарної комісії — до заражених бараків впроваджено і уміщено 17.000 полонених.

Наслідки сього не довго казали на себе ждати.

В падолисті вибух пятнистий таф, що ширив ся з надзвичайною скорістю, а що не ужито ніяких зарадних середників, зараза в коротці зросла до масової катастрофи, забираючи сотки і тисячки жертв, котрі легко можна би було уратувати, коли би покликані до того люди мали хоч троха серця і доброї волі.

На жаль, не ужито ніяких середників, противно, по можности, після приказу дра Туберозова, укривано перед очима власти і суспільности істноване тої епідемії. В бараках для здорових, кромі пріч і дошок, нема ніякої обстанови; ані соломи, ані сінників, ані коздер, отже полонені терплять не тільки від лежаня на твердих дошках, але й від того, що на ніч ніколи не роздягають ся. Фактом є, що полонені, котрі якимсь чудом оминули смерти, через цілий час свого побуту в Тоцку ані разу не роздягали ся. В таборі знаходять ся тільки дві керниці, з котрих одна майже завсігди зіпсована, а в другій так мало води, що ледви її вистарчає на кухонні потреби для 17.000 полонених, отже в літі черпали воду з Самарки, а зимою поливали сніг, щоби угасити спрагу. В бараках, хоч поставлено печі, ані разу через цілу зиму не топлено так, що мороз доходив там до 15 ст., в наслідок чого повторювали ся щораз частійше випадки відмороженя кінчин у полонених, що раз частійше проявлялась ґанґрена.

В цілім таборі не було ані одної ванни, не тільки для здорових, але і для недужих.

Гарною ілюстрацією того, як в Тоцку понимали свої обовязки і як житє полонених не мало для них найменшої ціни, а гляділи на них як на предмет визиску, нехай послужить факт, що дрва Туберозова, та справдішна гієна задів, як її називає звітник, заложила в таборі склеп, в котрім продавала полоненим по найвисшій ціні якнайгірші проживні артикули. Рівночасно видали власний розказ, що не вільно полоненим ходити до села по закупно товарів.

Грошевих посилок полонені правильно не дістають. Підозрівають, що ті гроші забирає др Туберозов.

Положене хорих ще страшнійше. Денно вмирає по 30—40 людий. Здорові приносять собі самі їду з кухні, хорим нема кому по неї піти, отже бувають часто випадки, що хорі вмирають з голоду. Хорі в горячці лежать на голих прічах, без соломи, пожирані живцем роєм насікомих. Про виздоровлене недужого нема й бесіди, бо нема майже ніякої лікарської опіки. Кльозетів нема, хто може стягнутись з постелі вилазить з бараку, хто ні, лежать тижнями в власнім калі... Воздух неможливий. Нема кому подати хорому краплі води... Стогін і крики конаючих продирають серце. В бараках не палить ся зовсім. Хорі втікають з бараків, та не далеко, бо в околицях Тоцка замерзають. Тіла померших в бараках не ховають відразу, а складають до деревляної шопи, де вони ждуть на свою чергу. Нераз число зложених трупів доходить до 1.500.

В Тоцку протягом трех місяців померло 9.000 полонених.

З днем 8 падолиста здержимо висилку всім, котрі до тої пори не вирівнають залеглости і не пришлють предплати за падолист.

НОВИНКИ.

— **Українське питанє на Кавказі.** Український комітет кавказького фронту постановив увійти в сполуку з Укр. Центр. Радою і Укр. Ген. Секретаріятом, щоби українське питанє на Кавказі піддати пильному розглядженю і повести його до скорої розвязки. (У. Б.).

— **Козацький зїзд в Київі.** Від дня 28 жовтня відбуваєть ся в Київі загальний козацький зїзд. (У. Б.)

— **Замкнути університет!** Українська преса подає київський університет яко заборолo реакції і жадає його безпроволочного замкненя. (У. Б.).

— **Жінки київських жовнірів.** Велике число жінок жовнірів урядило в Київі маніфестацію, на якій енерґічно домагали ся від маґістрату більших підмог. (У. Б.).

— **Опорожнене Одеси.** Маґістрат Одеси постановив вивести банки Одеси до околичних міст. Будинки мають ся перетворити на лязарети для ранених жовнірів. (У. Б.)

— **Стрейк петроградських фабрик паперу й Установчі Збори.** Робітники всіх фабрик паперу столиці оголосили стрейк. В наслідок того є мабуть можливе, що скликане Установчих Зборів буде відсунене, бо достава потрібних для Зборів паперових матеріялів, виборних карток, вивісок і т. д., які мали бути готові симидями, не може після всякої правдоподібности наступити на визначений речинець. (У. Б.),

— **Вислід вписів до укр. прав. ґімназії в Городенці:** I. кляса хлопців 25 дівчат 6 разом 31, II. кл. хл. 19 дівч 5 разом 24, III. кл. хл. 22 дівч. 8 разом 30, IV. кл. хл. 24 дівч. 1 разом 25, V. кл. хл. 17 дівч. — разом 17, VI. кл. хл. 21 дівч. 5 разом 26, VII. кл хл. 15 дівч. — разом 15, VIII. кл. хл. 14 дівч. 2 разом 16. Від I—VII кл. хл. 157; дівч. 27; разом 184. Наука зачала ся дня 5) вересня с. р.

ОПОВІСТКИ.

Субота, дня 3. падолиста 1917.

Нині: 3. падолиста гр.-кат. Іляріона, римо-кат. Губерта.

Завтра: 4. падолиста гр.-кат. Каз. Ік. В. М., римо кат. Короля.

○ Український жіночий Комітет помочи для ранених жовнірів у Львові устроює в суботу 3. с. м. о год. 5 ій по пол. загальні збори в комнатах тов. „Укр. Бесіда“ з отсим предметом нарад:

1) Звіт з дотеперішної діяльности.
2) Звіт касовий.
3) Звіт комісії контрольної.
4) Вибір Старшини.
5) Внески і запити.

До ласкавої участи в сих зборах запрошуємо всіх, що узнають потребу і уміють оцінити вартість праці, яку від двох літ жертвують наші пані в хосен ранених і хорих жовнірів, а вже бесумовно повинні явитись всі ті пані, що одержали в своїм часі леґітимації до відвідуваня шпиталів. Присутність як найбільшого числа пань і їх поміч є тимбільше потрібною, що Комітет святочних дарунків перестав істнувати і передав нам свої дотеперішні аґенди, отже через се збільшились значно наші обовязки і треба більше сил до праці.

За Комітет:

С. Олесницька — предсідателька. М. Олексинівна — секретарка.

○ Веселі вірші Тараса Франка.
Старе вино в новім місі, 1913.
На крилах гумору, 1933.
З чужої ниви (з ілюстраціями).

Кожда книжочка по 60 сот. Частина доходу на „Рідну школу“. В книгарні Львів, Ринок ч. 10. 2—2 з.

○ Львівський Нар. Театр. Тов. Укр. „Бесіда“ під дир. К. Рубчакової. Саля Тов. ім. М. Лисенка при вул. Шашкевича ч. 5.

В суботу, дня 3. падолиста 1917. „Суєта“ комедія в 4 діях Івана Тобилевича, виступ п. Осиповичевої.

В неділю дня 4. падолиста 1917 „Наймичка“ драма в 5 діях Івана Тобилевича, з п. Юрчаковою в ролі наймички Харитини.

Початок точно о год. 7 веч.

Білети раньше можна набувати в Нар. Торговли, а в день вистави від год. 5 вечером при касі театру.

З німецької головної кватири.

З дня 2. падолиста 1917.

Західний фронт:

Фронт пільного маршалка баварського наслідн. престола Рупрехта.

Боротьба артилерії у Фляндрії була вчера в области ріки Ізерн, особливо коло Dixminden, сильна. Між лісом Honthonlster і Lys був звернений на боєву полосу живий артилерійний руйнуючий огонь. Анґлійські розвідні наступи розбились на більше місцях фронту.

Фронт пруського наслідника престола:

Над каналом Oise-Aisne і здовж хребта Chemin des Dames завела значно боєва діяльність військ коаліції. По кількагодинним барабанним огні наступили сильні французькі сили коло Braye; їх наступ зломив ся кровавo перед нашими лініями.

Східний фронт:

Ніяких важнійших подій.

Македонський фронт:

На північний захід від Монастира відбито зі стратами наступ одного ворожого куріня.

Італійський фронт:

Здовж середущого і долішного Таляменто наші армії з ворогом в боєвій стичности. — Італійські бриґади, які ставили опір ще на східнім березі ріки, змушено наступом до відступу або полонено.

Від долини Fella аж до Атрійського моря є лівий беріг Таляменто вільний від ворога.

Перший ґенеральний кватирмайстер Людендорф

Надіслане.

За сю рубрику редакція не відповідає

Дентистичне заведенє
Д-ра Олександра Барвінського
при вул. Сикстуській ч. 17
Виймоване зубів без болю і пльомбоване.
Штучні зуби в каучуку, золоті і алятові.
Мандієнтів з провінції залагоджує ся в найкоротшім часі

Оголошеня.

Хлопця
прийме зараз Адмін. „Українського Слова“.

Пошукую хлопця до науки шевської Львів ул. Льва Сапеги ч. 57
Йосиф Качмарський. 3—6 з.

Запросини

на V. Загальні Збори

КРУЖКА У. П. Т. ім. БОРИСА ГРІНЧЕНКА у ЛЬВОВІ,
що відбудуть ся
в неділю дня 4. падолиста 1917 року
о годині 4 по полудни в школі ім. Б. Грінченка ул. Городецька 95 партер.

ПОРЯДОК ЗБОРІВ:

Відкрите зборів і вибір провідника.
1) Відчитане послідного протоколу Загальних Зборів.
2) Звіт старшини: а) секретаря, б) скарбника, в) управи школи.
3) Звіт контрольної комісії.
4) Дискусія ad 1, 2, 3.
5) Уділене абсолюторії уступаючій старшині.
6) Вибір нової старшини.
7) Внесене та запити.

ВХОДИМО в нову фазу розвою нашої школи, бо

МАЄМО тепер дві окремі школи — чотирокласову жіночу школу — 152 дівчат і чотирокласову мужеську школу 204 хлопців.

ЧИСЛО дітий 356 — воно постійно росте, не стає місця всіх помістити.

ПОМОЖІТЬ НАМ своєю радою, досвідом, грошем. — Громада великий чоловік.

ПРИЙДІТЬ САМІ і других охочих приведіть, нехай кождий почує себе пожиточним членом Українського народа!

УКРАЇНЦІ! Ми загадали сміливе діло!

БУДЕМ БУДУВАЛИ власну хату на школу!

У ВЛАСНІЙ ХАТІ найлучше!

ДАЙМО українським дітям справді власну рідну школу!

НЕ ЖАЛУЙТЕ свобідної неділі, прийдіть, подивіть ся, осудіть, в вас місця досить, всіх помістимо.

Львів в жовтни 1917.

За старшину Кружка У. П. Т. ім. Бориса Грінченка

о. Володимир Федусевич — секретар. проф. Яків Яцкевич — голова.

ОПОВІСТКА.

Львівський Укр. Народний Театр Тов. Бесіди під дирекцією К. Рубчакової.

Дня 6 падолиста виїзджає Театр до Перемишля тільки з одною виставою

„Огні Іванової Ночи“

штука в 4 актах Гер. Зудермана.

Саля Нар. Дому. — Білети раньше можна дістати в Нар. Торговли. В день вистави від 5 ої години при касі. 1—2

Купуйте і замовляйте!
Календарець „РУСАЛКА“
на 1918 рік
Ціна 40 сот. (з пересилкою 45 сот.).
10 шт. К 4, 25 шт. К 9, 50 шт. К 17 вже оплачено
В красній оправі як нотес К 1·20
Замовленя приймає і висилає по одержаню готівки: А. ОКОПИЦ Львів, Кадецька 4. 4—50

Конкурс.

Головний Виділ Товариства „Просвіта“ оголошує отсим конкурс за написане 1) твору з области історії українського шкільництва, або 2) з области історичної повісти для дітий, або 3) з области педаґоґії.

Висота премії виносить два вальори 5½% амортизаційної позички враз з купонами номінальної вартости по 200 корон, зложені під заряд Товариства „Просвіта“ Управою української школи в таборі Хопен.

Речинець конкурсу кінчить ся невідклично д. 31. грудня 1917.

Твори належить слати до Канцелярії Товариства „Просвіта“ у Львові, Ринок ч. 10.

За Головний Виділ Товариства „Просвіта“
І. Кивелюк А. Ганяк.

Найкрасші оповіданя, сьміховинки та сьпівомовки.
Десять книжочок за кор. 4·18

1) Оповіданя і сьміховинки Олекси Стороженка . . . . ціна 44 сот.
2) Нові часи, оповідане О. Маковея . 44 „
3) Кармелюк, оповідане М. Вовчка . 44 „
4) Оповіданя Федьковича: 1) Три як рідні брати, 2) Опришок . . 44 „
5) Приказки і байки Ст. Руданського . . . . . 44 „
6) Сьпівомовки . . . . . 44 „
7) Оповіданя М. Вовчка 1) Козачка 2) Чумак 3) Свекруха . . . 44 „
8) Оповіданя М. Вовчка 1) Сестра 2) Сон . . . . . 44 „
9) Перекотиполе — оповідане Квітки — Основяненка . . . . 44 „
10) П. Куліш: Орися, Давне горе, Степова могила . . . . 28 „

Замовленя і рівночасно гроші висилати до:
Канцелярії Товариства „Просвіта“ у Львові.
Ринок ч. 10.

На порто звичайне треба додати при замовленю всіх книжок 30 сот., а на поручене 65 сот.

Чи маєте вже?
Великий український співаник
Наша дума
Зладив Антін Гапяк.
(Друге видане, справлене і побільшене)
182 пісень 200 коломийок
Пісні получені на шість груп:
I. Патріотичні і політичні (21 пісень). II. Історичні (19 пісень). III. Станові: а) козацькі (17 пісень), б) чумацькі (7 пісень), в) бурлацькі (7 пісень), г) ноги ківські (3 пісні), д) побутові (18 пісень). IV. Січові, сокільські, стрілецькі (26 пісень). V. Любовні (64 пісень). VI. Коломийки (200 пісень).
Ціна співаника „Наша дума“ К 2·00 (оправлений в полотно К 4·50).
Сей великий Співаник можна набути також окремими частями а іменно: часть перша п. з.
Наша Слава
у якій поміщені пісні патріотичні і політичні, історичні, станові, січові, сокільські і стрілецькі. Співаник
Наша Слава коштує К 1·40
част друга п. з.
„Наша пісня“
містить пісні любовні і коломийки. Співаник „Наша пісня“ коштує К 1·40.
Дотепи, вигадки, жарти.
Велика книжка з якої можна 900 разів засміяти ся. Коштує брошур. 1 кор. 80 сот., оправлена в полотно 2 кор. 30 сот. — На порто звичайне треба 30 сот., поручене 65 сот.
Замовленя і рівночасно гроші треба висилати під адресою:
Канцелярія Тов. „Просвіта“ Львів, Ринок 10.

При замовленю вказуйте кожнім кроком посилкуватись на „Українське Слово“.

Видає і відвічає за ред.: Др. Сидір Голубович. Друкарня А. Ґольдмана, Львів, ул. Сикстуська 19.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA K. U. L.